

914.
BESZÉDEK

MELYEK

A MAGYAR K. TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCLXX.—LXXI. TANÉVI

RECTORA- ÉS TANÁCSÁNAK

BEIKTATÁSOKOR

MINDSZENTHÓ I. TARTATTAK.

BUDÁN,

NYOMATOTT A MAGYAR KIR. EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

—
1 8 7 0.

I.

DR. KONEK SÁNDOR,

KIR. TANÁCSOS,

A STATISTIKA NY. R. TANÁRÁNAK, A MAGY. TUDOMÁNY AKADÉMIA
RENDES TAGJÁNAK, MINT A MAGYAR KIR. TUD. EGYETEM

NAGYSÁGOS RECTORÁNAK

ZÁRBESZÉDE.

DR. JOSEPH S. BOND

PHYSICIAN & SURGEON
RESIDING AT 100 N. 3RD ST. ST. LOUIS, MO.

Tisztelt egyetemi közgyűlés!

Szemközt ama világrendítő eseményekkel, melyek épen most pusztítólag folynak le Europa szinpadán, véres nyomokat, általános nyomort hagyván maguk után, egyes testületek csendes körében bármily komoly természetű ünnepély nem bírhat a különben méltán igényelhető jelentőséggel, nem kelthet általános érdekeltséget. És még is nem csupán a szokás vagy a fenálló szabályzatok parancsoló szavának hódolunk, midőn ma egybegyűltünk, hogy a lejárt tanév felett szemlét tartsunk; magasabb érdekek késztetnek arra.

A szellemi hatalomnak ellentállhatlan ereje még a fegyveres erőszak pusztításai, a harcjáték szeszélyei közt is alá nem becsülhető szerepet visz. A szellemi felsőbbség, mely a merő physikai erőködés felett a jelen sajnos háborúban inkább, mint valaha érvényre jut, a szellemi kincseknek lassú, fáradalmas gyűjtésének elvitázhatlan egyik eredménye, és abban kétségkívül az egyetemeknek, mint a szellemi hatalom tulajdonképi műhelyének jelentékeny részük van. Elég érv, hogy még a fegyver zöreje alatt is az egyetemmel, mint a szellemi felsőbbség közvetítőjével foglalkodjunk, elég indok, hogy az egyetemek vívmányait a tudomány terén évről évre éber figyelemmel kísérjük, mert

azokban leljük a valódi hegemoniára vezető biztos utat, azokban találjuk az egyedül igazolt s azért tartos felülke-rekedésnek ugy csiráját, mint biztosítékát.

A lejárt tanévhez azonfelül még ama különös érdek csatlakozik, hogy nem csak naptári számítás szerint egy évtizednek záréve, hanem azzal jelesen egyetemi életünkben egy emlékezetes évtized fejeződik be; 1867-ben a magyar egyetem hosszú félbeszakadás után nyéré vissza önkormányzati hatóságát s közegeinek szabad választás-jogát, ez évvel tehát új korszak támadt beléletünk fejlődésében és így a mult tanévvel pördült le autonom működésünk tizedik éve, mely azok után, mik folyama alatt egy új, hihetőleg fényesebb jövőt előkészítőleg történtek, és miket szerencsém lesz bővebben ecsetelni, különben is mint zárköve jelenkezik egy letűnt időszaknak.

Ha nem járna is a váltakozó rectori tiszttel a szokás szentesítette kötelem, rectori évének végén számot adni sáfárkodásáról és szem elé állítani az igazgatása alatt beállott eseményeket, egy évtized leforgása maga közelfek-tetné a megállapodás s önbíráló visszapillantásnak szükségességét.

Midőn így a dolog természetéből folyó, de egyszers-mind a fenlévő szabályok s gyakorlaton sarkaló ezen utolsó rectori tisztem teljesítésében le kell vonnom a mult évi történekről a feledés fátyolát, fájdalom, nem mutathatok be tökéletesen befejezett képet, még legfőbb óhajunk, vég-leges ujjáalakulásunk is csak egy lépéssel közeledett való-sulásához; egyetemünk törvényes átszervezése, melytől leginkább tételeztetik fel tantörekvéseink sikeresebb kifej-lése, műfolyamának csak első stadiumába jutott; a minis-teri tervezet, az egyetemi tanácsnak komoly és beható tárgyalások után már néhány év előtt készült javaslatával,

két kebelbeli karunk ujabban kelt emlékirataival s egyéb szakértő véleményekkel együtt a lejárt tanév folytán került a képviselő ház és ez által egy erre külön kirendelt bizottság elé, hogy főtanintézetünk felvirágzását szem előtt tartó honatyáink, a szervezeti alapelveknek csak tüzetesb tanulmányozása után, figyelemmel a fenforgó nagyhorderejű s nemzedékekre kiható közérdekekre, tul a személyes érdekeken, tul a pillanatnyi felhevülés mulékony hatásán s menten az ephemer nézetirányulatból rendesen származó pressiótól, a fontos kérdést akkép oldhassák meg, mint azt anyaiskolánk biztos jövője igényli.

Bizalomteljesen nézhetünk a legközelebbi országgyűlési tárgyalások elé, melyek ezen sokszor vitatott életkérdésünket kétségkívül a jövő tanévben a régóhajtott végbefejezés felé fogják jutatni. Ezáltal a jövő tanév egy új korszak nyitányául ígérkezik és vele szemben a lepördült tanév e tekintetben is mint az előkészülés szakának befejezője tűnik fel.

De nem csak a végleges szervezés szempontjából, hanem minden egyéb tekintetben az 186% iskolai év mint az erőgyűjtés, egy jobb jövőre való előkészülés, s a szellemi beruházások szaka jelenkezik; főjellemezője: a folytonos tőkebefektetés, főjellege: örvendetes gyarapodás ugy a tanerőkben, mint a taneszközökben.

A beruházások, bármennyire növeljék is a termőképességet, legkevésbé sem tüntethetnek fel szemkápráztató eredményeket; zajtalan folyamukban legfeljebb jövő fokozottabb termelésnek csirájára akadhatnak. Ne várja tehát senki tőlem, hogy midőn a mult tanév mozzanatait történetileg állítom egybe, fényes eredményekkel kedveskedjem, hanem érzük be azzal, hogy egy jobb jövőnek biztos alapja lerakva lőn. Ily szerény igényekkel tehát tartsunk szemlét

ama befektetések felett, melyek a mult tanév történetét jelzik, s jövő felvirulásunk forrásául ígérkeznek. Fürkészsük hű adatok segélyével, hogy, kedvelt költőnk G a r a y találó szavaival élve :

„Mivé levél a szűk j e l e n karán“

S mi vár reád még a j ö v ő nyomán“.

A mult évi beruházások mind a tanerők, mind a taneszközök tekintetében oly nagyszerűek, minőkkel nem találkozni a lejárt tíz év egyikében sem; kezdjük azoknak sorát az élő tőkékkel. Valamely egyetem hire, fénye s működési hatálya nem annyira a rendszer, vagy a tanszerek bősége, mint a működő tanárok személyisége és a jeles tanárok mennyisége szerint képződik. Jeles tanárok számnövekvésével mértani arányban emelkedik a tudományos cselekvőség hatálya, mert az ügybuzgalom szülte nemes verseny, a kölcsönös egymásrahatás és abból folyó megfeszítése a szellemi erőknél azon mérvben hatványozza az egyesek productivitását, a mint megtágul a versenyzők köre, a mint nagyobbodik a részvevő vetélytársak létszáma.

Pedig alig van egyetemünk chronikájában év, melyben a tanári személyzetnek oly örvendetes gyarapodása észlelhető volna, mint a lejártban.

A kérlelhetlen halálnak a lejárt tanévben, legalább az activ tanárok sorából, hála az égnek, nem kellett adózunk, megelégedett az ama, előttünk szintugyan keserves áldozattal, melyet nyugalomba helyezett tagtársaink sorából mindjárt a tanév kezdetén követelt. Dr. G e b h a r d t F e r e n c z a buzgó tanár, a jó hazafi és példás családapa m. é. oktob. 27-én szenderült át egy jobb létre. Fájdalmas érzelmeinket e veszteségért csak azon körülmény vala képes némileg enyhíteni, hogy egykori áldásos tevékeny-

ségének nem csak a tanári pályán és az orvosi kar vezetése körül szerzett érdemeiben, hanem a kari dékánság egyik jeles utodjában, mindnyájunk által tisztelve szeretett vejjében, Dr. Rupp tagtársunkban és saját fiában, Lajosban, az orvoskari tanártestület egyik törekvő tagjában hagyta fen élő, és szabadjon reméllenünk, még soká fenmaradó emlékét.

De állott be vesztesség másrészt Dr. Pollák János a prorectorságról való lemondása folytán. A már rectori zárbeszédében a megilletődés rezgő hangjával 11 évi dicső egyetemi pályájától búcsut vett s koszorús érdemei alapján magasabb egyházi állomásra meghívott férfiú m. é. október hó 7-én írásbelileg nyújtotta be végképeni lemondását, mit az egyetemi tanács csak engedve a kényszerűség keserű parancsának elfogadni és a kormánybeli jóváhagyás alá terjeszteni kénytelenült. Köztünk való mulatásának egyetemünk minden terén, nem, mint ő példás szerénységgel magáról állított, a fürgehangyának, egyedül a kutató élesebb szem által feltalálható finom vonalát, hanem mélyen bemetszett, s azért mindenki előtt feltáruló barázdáit hagyá maga után. Hálaérmünk, melyet a hittani kar m. é. dékánja az egyetem nevében oly ékesen tolmácsolt, távozásával nem csak hogy meg nem gyöngült, hanem inkább fokozodott, mire legszólóbb tanuság ezen érmünknek a jelen történelmi ecsetelésben való újolagos viszhangoztatása; mert az egyetem körüli fáradozással szerzett érdem nem vész el a homokban, manet alta mente repostum.

A megürült prorectori állomásra a hittani kar kebléből megválasztott Dr. Ruzsicska János m. é. dec. 6-án kelt ministeri intézvénnyel megerősítve s így az egyetemi tanács kiegészítve lön. A megválasztott Prorector ez időtől fogva nem csak bölcs tanácsával és bő tapasztalásával

támogatta a tanács ügyködését, hanem legközelebb nyert távozási szabadság folytán több heti távollétem alatt előzékeny készséggel elvállalta az igazgatás terheit, miért ez alkalommal is szíves köszönetet mondok.

Még más lemondás is ez év folytatában érezhető üreget hagyott maga után; a vallás és közokt. m. k. ministerium keblében osztálytanácsossá lett Dr. Samassa József az ujszövetségi szent irás volt rendes tanára, a hittani kar volt dékánja s országos képviselő búcsut vett tanári pályájától. Az 1861-ki május hótól kezdve, midőn a jeles férfiú egyetemünkké lett, egész kilépéseig ernyedetlen buzgalmának, lelkes törekvéseinek és magasra törő szellemének ugy dicsően befutott tanári pályáján, mint tapintatosan vezetett dékáni tiszte körében folytonos szemtanúi valánk, és az ily kitünő tagtól való elválás keservét csak azon öntudat mérséklé, hogy kiváló képessége oly körbe vezette, melyben egyrészt előbb várhatja bokros érdemeinek illő megjutalmaztatását, másrészt egyetemünk érdekeit még sikeresebben érvényesítheti, mint szerényebb volt tanári pályáján.

Az e lemondás folytán megürült uj szövetségszentírási tanszék eddig még nincsen betöltve, jólehet az egyetemi tanács a hittani kar eziránti javaslatát maga részéről is melegen pártolva f. é. april hó 28-án volt üléséből terjesztette a magas kormány elé.

A mult tanév sarkán végre az egyetemi köteléktől végképen szakadt el azon férfiú, ki ritka tanbuzgalommal, lelkes tanítás s gazdag irodalmi tevékenységgel 35 dicséretes évet töltött a rögös tanári pályán, s miután saját kérelmére nyugalomba helyeztetett, a közoktatási ministerium felszólítására még további két éven át a tanári tiszt összes terheit feláldozó készséggel magára vállalta, sőt a mult

tanévben daczára megjutalmaztatásának, fiatalabb erőket megszégyenítő irodalmi tevékenységet fejtett ki; értem Dr. Karvasy Ágost kir. tanácsost és nyug. jogtanárt.

Karvasy uttörő volt a politikai tudományoknak és tisztultabb nemzetgazdasági fogalmaknak hazai irodalmunkban való meghonosításában, határozottság, szabatos, folyékony és világos előadás főelőnye minden szellemi termelvényének, miről kézikönyveinek többszörös kiadásai, legtöbb hazai tanintézetnél vezérfonalul lett elfogadása s helyvel közzel pályadíjjal lett megkoszorúztatása tanuskodik. Mint a váltó és keresk. jog jeles tanára s szakmívelője egyfelől ezerekre ment hallgatóiban vetette meg váltójogi képességük szilárd alapját, másrészt sikeresen gazdagította hazai irodalmunkat folyton javított kiadásu termelvényekkel.

Karvasy mint tanár és volt kari dékán serény és szerény munkálkodása, tiszta jelleme, hazafias érzülete, kivált pedig szivélyes collegiálitása által a jogkari tanártestületben, szabadelvű, világos és ébresztő tanítása, erélylyel párosult atyáskodó bánásmódja, kivált mint az államvizsgálatok egyik legbuzgóbb elnöki tagja minőségében kifejtett tapintatos eljárása által a volt egyetemi polgárok keblében nevének örökké maradó kedves emlékéét hagyja fen. Kísérje őt az ég áldása dúsan kiérdemlett nyugalma helyére, és adja, hogy a még most is ifju erővel buzduló, korát mintegy meghazutolni látszó irodalmi cselekvőségéből még sok haszon háromóljék további barátságos hajlamaiba ezennel ünnepélyesen ajánlott egyetemünkre.

Szemben e sajnos veszteségekkel, annál örvendetesebb másfelől a tanári karnak legujabb gyarapodása; ugyanis a hittani karnál a lelkipásztorkodás fontos tan-

székére, mely méltán a gyakorlati hittudomány therapiájának állitható, tanítván a lelki gyógykezelés módját és az üdvszerek kiszolgáltatása körüli safárkodást, a kar megtisztelő meghívása folytán Dr. Klinger István rozsnyó-megyei áldozár és papnöveldei tanár szemeltetett ki. A kinevezett tanár multjából meritett megnyugvás, mely valamint az egyetemi tanács által is felkarolt kari meghívásnak, ugy az annak alapján kelt l. f. elhatározásnak egyik főrugója vala, egyszersmind legbiztosabb záloga jövőjébe helyezett bizalmunknak. Hogy a másik üresedésben lévő tanszékre a kijelölés megtörtént, már előbb említettem.

A jog s államtudományi karnál Dr. Lechner Agost mint a magyar közigazgatás- és pénzügyi jog kinevezett tanára a mult tanévben kezdte meg tanári működését. A váltó és kereskedelmi jog rendes tanárává pedig Dr. Apáthi István lön l. f. helyen kinevezve, egyuttal e tanszékhez mind a tengeri, mind az europai nemzetközijog szaknája csatoltatott, mi által a jogi karnak ama egyik óhajtása teljesült, hogy e fontos tanszakoknak egyetemünkön is önálló képviseltetés adassék; továbbá Dr. Herczegh Mihály és Dr. Ságghy Gyula mindketten a győri jogakadémiából rendkívüli tanár minőségében tétettek át az egyetemhez, az egyik a polgári törvénykezésre a másik az osztrák polgári jogra, mi által a jogikarnak azon többször és legujabban különös hangnyomatékkal kifejtett ama kívánalma, hogy tekintettel a tanszabadság igényeire, valamint az itteni jogtanulók tekintélyes számára minden főtantárgy a többszörös képviseltetés élveiben részesíttessék, legalább részben teljesedésbe ment.

Az orvosi karnál oly tanszék töltetett be, mely nem csak belső fontoságánál, de azon körülményuél fogva is,

méltó aggodalmat keltett, hogy fog-e találkozni hazai tanerő, mely képes leend boldogult Balassa után maradt ürt annyira-mennyire kitölthetni; mert midőn közel két év előtt a magyar egyetem gyászba borult oly jeles tagja felett, kit még élt, büszkén magáénak vallotta, kit, mióta tőle elválni kénytelenült, fájos érzettel drága holtjának tekinti, a nagy csapás bódító hatását nem kis mérvben növelte azon aggály, hogy miként lesz a halálával beállott hézag kitölthető; az elhunytnak az ország határain túl is felismert ragyogó nevétől körülsugárzott s kora halála következtében idő előtt elárvult tanszéke méltán oly hagyománynak tekintetett, mely őrzés s gyarapítás végett csak biztos kezek közzé vala letehető.

Annál örvedetesebb, hogy találkozott fiatalabb hazai erő, kit tekintve multját, tekintve bizton ígérkező jövőjét úgy az orvosi kar, mint az egyetemi tanács egyhangulág utódjául ajánlhatott. Dr. Kovács József volt magán s helyettes tanár Balassa utódjaként a gyakorlati sebészet rendes tanárává lőn kinevezve. Ha valaki, bizonyosan ő képes átérteni és érzeni fontoságát a neki jutott nagyszerű feladatnak, ki mint közvetlen tanítványa nagymesterének tartalomdús előadásait élvezte, bámulatos műtéteit figyelemmel kísérte, utóbb mint buzgó egyik segédje azokban tevékeny részt vett, ki tehát bő alkalmat nyert úgy elméleti tanításának szellemébe, mint műtői működésének technikájába behatni; ki előtt különös kedvező sors megnyitotta a leghiresebb európai sebésztanárok tan- s műcsarnokait, ki két világtárlaton megismerkedhetett a legelőhaladtabb culturnépek legujabb sebészi hoditmányaival, és ki önálló buvárlatai, eddigi irodalmi s műtési productivitása folytán biztos reménnyel kecsegtet, hogy a gondjai alá helyezett drága ültetvényt, nem csak épen

fentartani, hanem új növedékekkel is meggazdagítani fogja; adja az ég, hogy benne új Balassát nyerjünk.

De legnagyobb volt az erő-szaporodás a bölcsészeti karban, és abban nagyrészt a kar tanártestületét illeti a kezdeményezés dicsősége; ugyanis pártoló javaslata folytán Szepesi Imre a római klasszika philologia előbb helyettes tanára ugyan e szak rendes tanárává vált; a jeles igyekvő, tudós férfiú előtt ennél fogva állandóan nyílt meg ama tér, mely ifju korától fogva nyelvészeti buvárkodásainak szép mezeje, költői termőképességének fogékony talaja vala. Bizton várható, hogy a vágyakodás békói alul kiszabadult magasztos szelleme annál bővebb kincseket fog merithetni Kastilia ama forrásából, melyből oly tisztán fakad a valódi költői ihlet.

A bölcsészeti kar továbbá áthatva a felsőbb nevelés tan fontosságától, melynek fokozatos fejlődése karoltva jár az összes culturélet haladásával, és helyesen megértvén annak különös jelentőségét hazánkban, főleg most, midőn a közoktatás élén álló felvilágosodott államférfi nem annyira fényes csucsok előteremtésében, mint a népmívelési talajnak előkészítésében keresvén neve örökítését, a tanügy új korszaknak megy elé: ezen tanszék betöltésére oly szakférfit hozott javaslatba, kit eddigi tanári pályáján szerzett érdemei, kitűnő paedagogiai munkája s megállapított jó hırneve mindenek felette arra képesít. Lubrich Ágost e szakra rendes tanáruul neveztetett ki, egyuttal azonban a mult tanév lefolytáig a külföld hírnevesb tanárképezdeinek bővebb tanulmányozása végett 1500 ftnyi utazási segély mellett kiküldetést nyert; a szép készültségü s most még külföldön szerzett tapasztalásokkal meggazdagodott tanártól méltán elvárható, hogy e fontos szakma egyetemünkön a mai kor igényei szerint képviselve

leend; tanszéke a lejárt tanévben helyettesítés útján az époly gazdag tudományu, mint hivatalos készségű Horváth Cyril tanár által látatott el.

A bölcsészeti kar érezvén, mennyire szorul hazánk előbb hanyatlásnak mint emelkedésnek induló szépirodalma szigorú műítészetre, mely hivatva van egyrészt a szunyadozó erőket új életre felvillanyozni, és a tétovázó geniust utba igazítani, másrészt a ponyvairodalom buja földét kigyomlálni; érezvén az egyedül csak alapos szakképzettség folytán szereshető aesthetikai tapintatnak általános szükségességét, a hosszú évek során át árván állott aesthetikai tanszéket hazánk egyik jeles tudósa és e szaknak alapos műelője Greguss Ágoston akadémiai tag meghívása által vélte betöltendőnek.

Szintugy az egyetemleges és összehasonlító földrajzra nézve, mely magasabb tudományos szempontból felvéve eddig még mindég hiányzott egyetemi tanrendünkben, új tanszék rendszeresítése hozatott javaslatba, és arra hazánk egy másik tudósa Hunfalvy János akadémiai rendes tag és műegyetemi tanárnak meghívása hozatott indítványba, ki eddigi tanári és irodalmi munkálkodása, de kivált a tudomány mai színvonalán álló jeles geographiai munkája folytán elismert tekintély e téren.

Mindkét hazai tudós a karnak megtisztelő és az egyetemi tanács készséges hazzájárulásával szentesített meghívása alapján l. f. helyen rendes tanárrá kinevezve, egyetemünk új ékeül ígérkezik.

Sikerült végre a bölcsészeti kar győző érvelésének még két igen nevezetes tantárgyra nézve t. i. a mennyiségtani földrajz s csillagászat, meg a felsőbb természettan részére két új tanszéknek rendszeresítését kieszközölni, mely mindkettőre a kar javaslata

alapján az egyetemi tanács részéről f. é. július 7-kén volt üléséből történt a kijelölő felterjesztés, de a kinevezés eddig még nem történt meg.

Történt azonban ujabban e karhoz oly kinevezés, melyhez a tanártestület előzőleg nem járult. Salamon Ferencz akadémiai tag és a budapesti közlöny szerkesztője legközelebb a magyar történet rendes tanárává lett kinevezve. Ha teljesen méltányoljuk is a megnyert új tanerőnek jeles történelmi buvárkodásaiban nyilatkozó szakképességét, valamint irodalmilag tanusított hivatottságát, ha méltányoljuk is a magas kormánynak e kinevezésben rejülő ama helyes szándokát, hogy a fontosabb szakmák többszörös képviseltetésének elvét ez esetben is kívánta érvényre juttatni, még sem titkolhatjuk el abbéli sajnálkozásunkat, hogy a n. m. közoktatási ministerium mintegy anticipálván törvényjavaslatában foglalt, de alig helyeselhető ama elvet, miszerint valamely tanszék az egyetemnek meghallgatása nélkül is betölthető, már most is foganatosítani szükségesnek tartotta, holott a bölcsészeti kar az előbb felhozottakban eléggé mutatta, hogy a szűkkeblűség vádja őtet nem illetheti, s bizonyosan a fenforgó esetben is eleve meghallgatva ajánlólag nyilatkozik, így a nélkül hogy esorba ejtetett volna autonomiánkon, a magas kormánynak intentiója szintén eléretett volna. De azért őszinte colegialis érzülettel üdvözljük a kinevezett új tanárt, és kívánjuk, hogy a gyakorlati életben szerzett történelmi kinevezését új tanszékén dúsán kamatoztassa.

Végre a hadtudományi tanfolyam személyzetében is némi változások állottak be. Kiss Ferencz, Domaniczky István és a lemondott Pongrácz helyébe kinevezett Paxy Károly honvédfőtisztékben új tanerők nyeretvén a lejárt évben új beosztás szerint felosztott egyes tanszakokra nézve.

A tanártestülettel a tanársegélok száma is a mult évben jelentékenyen növekedett, és részint új választás, részint e minőségnek két további évre való kiterjesztése részben csak ideiglenes helyettesítés folytán a tanársegéloi tisztség megalapult és pedig: Dr. Kéz márszky Tivadar részére a szülészi tanszéket illetőleg, Than hoffer Lajosra az állattani, Fodor Józsefre az államorvostani, Ajtai Sándorra a kórboneztani utóbb államorvostani, Nagy Károlyra a belkórodai, Szaniszló Albertre az állattani, Balassa Péterre a sebészetkórodai, Csab atáry Endre részére az elmélet orvostani, végre Mihalkovics Géza tudorra nézve a tájboneztani tanszéket illetőleg. A hittani karban pedig Stanczel Ferencz papnöveldei tanfelügyelő tanár-helyettes minőségében kormányilag megerősítve lön.

Még örvendetesebb, hogy a magántanárok ká való képesítésre, a tanerők ezen legtermészetesb ujonczozására nézve is a mult tanév felette termékenynek bizonyult; eltekintve azon habilitatióktól, melyek a jogikarnál oly egyének részéről helyt foglaltak, kik mint jogakademiai tanárok azt inkább saját tanári állásuk biztosítására, mint közvetlenül az egyetemen való szerepelés szempontjából eszközlék s kiknek sorába a győri tanárok Pisztory, Herczeg, Korbuly, és Kautz Gusztáv, a pécsi tanárok Antal és Szele Andor, a pozsonyi Révfi, a kolozsvári időközben elhunyt Landerer tanár tartozik, és mi minden esetre a jogkari tanártestületnek ez iránybani nagy igénybe vételét feltünteti, ugyan e karnál Dr. Matlekovits Sándor a pénzügyi tudományból, Dr. Óváry József a polgári törvénykezésből, a bölesészeti karnál Cherven Flórián a világtörténelemből, Krenner József az őslény és földtanból,

Szamosi János a görög irodalomból, és Verbőczy István a magyar nyelvészet s irodalomból magántanárrokká, végre Pugin Leo a francia nyelv s irodalomból magántanítóvá képesítettek.

Ezen általános számnövekvés folytán az egyetemi előadásokra jogosult s képesített közegek létszáma a lejárt tanévben következő volt:

	rendes t a	rend- kivüli n	he- lyettes á	magán r	tanító	tanár- segítő	öss- zesen
a hittani karnál	7	—	2	—	—	—	9
a jogi „	11	2	1	7	—	—	21
az orvosi „	14	4	—	16	—	14	48
a bölcsészeti karnál (a hadtud folyamattal)	20	5	4	11	6	4	50
együtt:	52	11	7	34	6	18	128

Az összes tanítói személyzetnek létszáma a lejárt évtizedben átlag 8,7 %-al és jelesen a magántanárokké, a tanárjutalék ezen biztos fokmérőjéé 58 %-al növekedett, mi következő összeállításból kitűnik, volt t. i. az összes tanítói személyzet a mi egyetemünkön:

	összes tanítói személyzet	köztők docens		összes tanítói személyzet	köztők docens
186 $\frac{0}{1}$ -ben	70	5	186 $\frac{5}{6}$ -ban	82	19
186 $\frac{1}{2}$ „	62	5	186 $\frac{6}{7}$ „	91	22
186 $\frac{2}{3}$ „	72	13	186 $\frac{7}{8}$ „	98	25
186 $\frac{3}{4}$ „	76	14	186 $\frac{8}{9}$ „	109	28
186 $\frac{4}{5}$ „	76	15	186 $\frac{9}{10}$ „	128	34

míg a bécsi egyetemen az összes tanári személyzet 198, a prágain 114, a krakóin 67, a graczin 64, az insbrucki és leMBERGIN csak 39 és 42 egyénből áll.

De a számviszony kevésbé döntő, a tanerők minősége többet nyom, mint a mérő mennyiség; miért

azon kormánybeli gondoskodás kiválóbb figyelmet igényel, mely nem annyira tömegeres, mint qualificált jutalék kiállítására irányozva van, és e tekintetben a mult tanév szintén mint felette hasznos beruházások szaka jelenkezik. Számos igyekvő fiatal erőnek utazási segélydjakban mód és alkalom nyújtatott eddigi szellemi kincseiket külföldi egyetemeken a legjelesebb tanárok közvetlen vezetése mellett szerzendő tapasztalatokkal öregbithetni; tanmenetük pedig az által jótékony ellenőrzés alá helyeztetett, hogy kötelességükké tétetett, fokozatos haladásukról az illető kar tanártestületét időszakonként értesíteni. Dr. Nékám bölcsészeti kari dékánnak azon feláldozó törekvése, melyet a külföldre kiküldött tanárjelöltek tudományos foglalkozásának felülörködésében a lejárt tanévben kifejtett s melyért a közoktatási minister neki hivatalosan köszönetet mondott, a többi kari dékánoknak is utánzásra ajánltatott. Jelesen pedig a mult tanévben Dr. Fodor József tanársegelő a közegészségi tudományban való bővebb kiképzetésére egy évi szabadságot és 1200 frtnyi utazási ösztöndíjt nyert; Dr. Verebélyi László az angol sebeszet tanulmányozására 500 frt, Dr. Plósz Pál kórvegytani tanulmányainak folytatására 500 frt segélyben, Dr. Janny Gyula bécsegyetemi műtő tanulmányai kiegészítésére 1000 frt utazási ösztöndíjban részesítettetett és a legközelebb kolozsvári tanárrá kinevezett Generzich volt tanársegelő részére a berlini egyetemen fizetett tandíjak fejében tekintélyes pénzösszegek utalványoztattak. Azonkívül az orvosikar részéről a Schordán-féle alaplól Bernolák József és Török Kálmán, meg a Bene-alapítványból Kövér Kálmán tudorok szintén utazási ösztöndíjjal látattak el. A bölcsészeti kar irányában György Aladár és Jonás János a berlini egyetemen lévő tanár-

jelölteknek, az előbbinek volt ösztöndija a jövő évre kiterjesztve, az utóbbinak 400 frtnyi segély engedélyeztetve lett; Verédy Károly a lipcsei paedag. Seminarium látogatására 500 frt pótlékkal látatott el és évi 800 frt ösztöndija, hogy magát Lipcsén teljesen kiképezhesse, a jövő évre is meghagyatott. Végre Görög Gyula, Hidegh Kálmán, Staub Mór és Koch Antal tanárjelölteknek utazási ösztöndijaikon felül 250 frt pótlék adományoztatott azon üdvös kikötés mellett, hogy az e pótdíjak árán szerzendő munkákat s taneszközöket visszatértükkor a közoktatási minister úr ö Excellentijának közvetlenül bemutassák, mi által az illetőkben a komoly feladatuk iránti önérzet nem kis mérvben élesztetik és folyvást ébren tartatik.

Ez tisztelt gyülekezet az, mi a lejárt tanévben szaporodásként mutatkozik tekintve a tanerőket; nem jelentéktelenebb azonban ama növedék, mely a taneszközök s intézetekre nézve észlelhető, és ezek sorában első vonalon az összes egyetemre kiható, annak szellemi élelemkamaráját képző egyetemi könyvtárunk említendő. Kedves alkalmam nyílik itt b. Eötvösnek egyetemünk s a tudomány iránti kegyeletének e téren adott újabb fényes tanuságát registraralnom. Ő t. i. elhunyt egyik jeles tudósunk Dr. Balogh Pál nagy pénzbeli áldozatok árán, hosszú időn át hangyaszorgalommal gyűjtött és közel 45.000 kötetre menő becses könyvtárát aránylag igen jutányos áron (12.000 fiton) egyetemünk számára megszerezte, mi által ezen nagy becsü hazai könyvkincs nem csak az országnak megnyerve, hanem ennek könyvtárunkba osztatlan s együttes bekebeleztetése által egyszersemind e szellemi tőkének kívánt gyümölcsöztetése a lehető legegyszerűbb módon biztosítva lett. Az egyetemi tanács nem

késétt e nagylelkű gondoskodásért hálairatot intézni a minister urhoz s mindent sürgősen elintézni, hogy e becses szerzemény mielőbb új rendeltetése helyére eljusson. Dr. Toldy Ferencz könyvtári igazgatónk ernyedetlen buzgalmának és az általa e czélra felhasznált erőknek köszönhetjük, hogy még jóval a kikötött idő t. i. július hó elseje előtt e nagy könyvtömeg könyvtárunk helyiségeiben felállítva lett; annak lajstromzása, valamint azon munkáknak kijelölése, melyek mint könyvtárunkban már létező hason munkák másod példányai a minister ur helyes intentiója szerint a kolozsvári egyetemnek meg a zágrábi akadémiának jutatandók, a szünet alatt ugyanis Toldy ő nagyságának feláldozó fáradozásai folytán annyira haladt elé, hogy e nagy munkának befejezése legközelebb várható.

Szemből ily kedves növedékekkel, még égetőbbé vált az egy újabb, a kor és az olvasó közönség igényeinek megfelelőbb épület iránt már több mint két évtizeden át vitatott kérdésnek sikeres megdöntése; az új szekrények s állványok által minden részeiben elállott, zsufolásig megtömött nagyobb terem époly kevéssé fogadhatja be a könyvkincset, mint a szűk olvasó szobák az olvasó közönséget, mely egy évtized óta majdnem háromszor annyira felszaporodott, ugyan is volt:

olvasó		olvasó	
186 $\frac{1}{1}$ -ben	13.941	186 $\frac{5}{6}$ -ban	26.535
186 $\frac{1}{2}$ „	18.212	186 $\frac{6}{7}$ „	26.060
186 $\frac{2}{3}$ „	19.120	186 $\frac{7}{8}$ „	33.697
186 $\frac{3}{4}$ „	14.895	186 $\frac{8}{9}$ „	35.229
186 $\frac{4}{5}$ „	17.287	186 $\frac{9}{10}$ „	28.200

A szaporodás tehát 186 $\frac{5}{6}$ -ig átlag évenként több mint 15%, és a múlt évben a szám csak azért apadt

meg érezhetőleg, mert a Baloghféle könyvek ideiglenes elhelyezésére még egyikét a két szűk olvasó szobának is kellett lefoglalni, természetesen az olvasó közönség rovására; pedig a mult tanévben a különben is roskadozó és még per alatt is levő épület új tetőzetére 3454 frt fordított az egyetemi alapból, holott az olvasók számára fennlévő helyiségben csak a szeszlángok szaporítása és szellőztető készülékek alkalmazása által a legkirivóbb bajokon volt némileg segíthető.

A könyvtári személyzetre nézve a mult évben azon változás állott be, hogy miután az országgyűlési napló szerkesztőségére meghivatott Nagy Iván, ki 15 éven át lelkes buzgalommal és szakértelemmel látta el az első őrnök tisztét, ez állomásról lemondott, helyébe bibliographiai bő ismeretei, alapos készülsége s egyetemünk könyvtára körül eddig szerzett érdemei folytán arra leg-hivottabb másodőr Dr. Horvát Árpád egyetemi tanár; tiszteletbeli őrnök címevel első tisztté a hosszú évek során át könyvtárunk körül különösen érdemesült Dr. Márki József; másodtisztté pedig az előbb volt dijnok Szenssy Zsigmond mozdítatott elő, egyuttal a dijnoki állomásnak további fenmaradása engedélyezve és egy másod szolgálai állomás rendszeresítve lett; dijnokul rectori jogaimnál fogva Beniczky Kálmánt, másodszolgának Reisinger Mihályt fogadtam fel.

Uj munkák évenkénti megszerzésére nézve a lejárt tanévben a beigtatási díj alap teljes rendbeszedése folytán nevezetes lépés történt. Ezen alapnak évi jövedelme t. i. fele részben uj könyveknek az egyes karok kívánalma szerinti beszerzésére szánva van, de évek óta nem vétetvén foganatba, használatlanul heverő tetemes pénzösszegek halmozódtak fel. A rendelkezésre volt som-

mák az egyet. tanács határozatából az egyes karok közt a fenálló kulcs szerint fel lettek osztva és ez ügynek kezelése mind a multból fenmaradt pénzekre, mind a jövőre nézve bizonyos az egyetemi tanács által a könyvtárigazgató készséges közreműködésével megállapított elvek s utasítások szerint a kari tanártestületekre bízott; mi célra a különben is a karok által kezelendő némely alapítványi értékpapírok és pénzek biztos őrizhetése végett a karok részére Wertheimféle pénzszekrények szereztettek és az évenként megszerzendő becsesebb munkák kijelölésére külön kívánalmi könyvek hozattak be.

A bölcsészeti karnak az egyetemi tanácstól is helyeslett azon czélszerű indítványa azonban, hogy az évenként beszerzett munkák jegyzéke a tantervben vagy legalább a lelépő rectornak zárjelentésében kinyomassék, eddigelé nem vala valósítható, miután ezen közlés módozata iránt meghallgatott könyvtárigazgató még nem terjesztette be arra vonatkozó véleményes jelentését.

Pedig mennyire szükséges volt a rendelkezésre állott, de holtan hevert pénzeket e célra folyóvá tenni és mennyire kívánatos, hogy jövőben ezen munkabeszerezési művelet gondosabban kezeltessék, azt legjobban azon felette lassú belterjes növekvés tünteti szembe, mely könyvállományunk részéről a lejárt évtizedben mutatkozik; ugyanis volt egyetemi könyvtárunkban:

	kötet	miscellanea		kötet	miscell.
186 $\frac{1}{4}$ -b.	101.770	9.811	186 $\frac{5}{6}$	108.040	12.229
186 $\frac{1}{2}$ „	102.527	10.135	186 $\frac{6}{7}$	109.185	12.629
186 $\frac{2}{3}$ „	104.299	10.523	186 $\frac{7}{8}$	110.345	12.910
186 $\frac{3}{4}$ „	105.651	10.706	186 $\frac{8}{9}$	111.596	13.261
186 $\frac{4}{5}$ „	106.912	11.350	186 $\frac{9}{10}$	112.897	13.601

az átlagos évi belgyarapodás tehát ez évtizeden át csak 1112 kötet és 379 miscellanea. Igaz, hogy a fenemlített Baloghféle könyvgyűjtemény megnyerésével könyvtárunk jelenleg a miscellaneakon kívül mintegy 157.897 kötetből áll, de ezen örvendetes külnövekvs legkevésbé sem zárja ki a nagyobb belterjes szaporodásra irányzandó köztörekvést.

A mult évi szerzemények közül csak azon egy nagyobb belértékü, mint rarissimum bármely könyvtár különös kincsének tekinthető „the pople of India“ féle igen becses munkát kell kiemelnem, mely V á m b é r y tanár szives közbejárása folytán a britt keletindiai ügyek államtitkára részéről könyvtárunknak jutott, és miért az angol kormány-
nak a ministerium utján, V á m b é r y tanárnak pedig az egyetem nevében én részemről szives köszönet mondatott, mit ezennel ünnepiesen ismételni kedves kötelességemnek tartom.

A házi használatra kikölcsonöztetni szokott munkák létszáma nálunk igen szerény körben mozog, és tavaly 1234 kötetre ment, miután a kikölcsonzés eddigi módja, mely minden egyes esetben valamelyik tanárnak külön jótállását igényli, ezen élvezetet felette szűk korlátok közzé szoritja; annál sajnosabb, hogy az e tekintetben Dr. W e n c z e l Gusztáv jogkari dékán által még a lejárt tanév első felében tett és az osztrák egyetemeken divó kikölcsonzési módozatra fektetett javaslata még nem válhatott testté, az e részben meghallgatott könyvtári igazgató eddig még nem nyilatkozván; de remélhető, hogy a könyvtár egyéb ügyeivel ezen az egyetemi polgárok tudományos törekvéseire lényegesen kiható ügy is a jövő tanévben megfelelőleg fog elintéztetni.

Másod sorban említendő a befejezett egész gyanánt előttünk álló, egyetemünk egyik fénypontjául jelenkező uj

vegytani intézet, mely a múlt tanévben futotta be nehéz létesülésének tekervényes stadiumait. Ezen új intézetnek építése, mely époly kevésbé, mint az éptestü gyermek juttatja a szemlélő eszébe a nehéz szülésnek vajadásait, sikeresen csak úgy vala foganatosítható, hogy felügyelésére külön bizottmány alakult, melynek vezetője Dr. Than tanár napokat s éjeket áldozott fel, hogy az ő szaktudós vezetése alá kerülendő intézet mielőbb lássa a nap világát, melynek továbbá egyik főmozgató szelleme, összes gazdasági ügyeink lelke, a szemes, lelkismeretes, gondos gondnokunk mindent elkövetett, hogy Than tanár alkotási terheit megossa, s a kettős törekvésnek sikerült legyőzni a megszülemlés bő akadályait. Készen áll az épület és befejezésnek indul belső jeles szerkezete.

De ezen nagy conceptionak lehető gyors létesítésében legfőbb érdeme van magának ez intézet teremőjének, a vegytan-tudomány nagy tisztelője Lőrő Eötvös miniszterünknek, ki semmi áldozattól vissza nem ijedt, melyet ezen kedvencz szülőtje oly bő mérvben igényelt. Így az építésre magára 181.050 frt engedélyezve és eddig 125.500 frt tényleg kifizetve lett, a belső berendezés és felszerelésre pedig 108.013 ft engedélyezve s abból 25 000 ft. tetteleg utalványozva van. Azonfelül az épületből az utcára vezető töltésut létesítésére 6405 ft, egy vascsiga-lépcső alkalmazására 360 frt, és mintapéldányok készítésére 5000 ft utalványoztatott.

Hogy az intézet belseje, mitől leginkább függ annak tudományos haszonvehetősége, a mai kor színvonalára hozassék, nem csak külföldön szerzett tapasztalatok, hanem onnan a szükséges foganatosítási erők is vétettek igénybe; így gőzfűtéssel való ellátására és nagyobb mérvű szellőztetésének eszközlésére a hirneves

winterthuri gyárczéggel Sulzer testvérekkel kötött meg a szerződés, külön fűtő- és műszolga állomás rendszeresített s részben külföldről nyert szakemberekkel tölthetett be; a bel felszerelésnek helyes műszaki vezetésére pedig három óra az e téren tekintélynek elismert berlini építész s mérnök Zastrau Frigyes hivatott meg havi 200 tallérnyi tiszteletdíj és az uti költségek térítése mellett, ki is a berlini, bonni és lipcei uttörő hason intézeteknél szerzett tapasztalatait a fiatalabb pesti versenyintézetnél teljes mérvben érvényesíteni igyekezett.

Miután a gáz- és vízvezetékekkel leendő berendezés is kötött szerződések fonalán biztosítva, a termék padlozatának amerikai módon való kirakatása megengedve, és a kívánt butorzat megrendelve van, nincs többé nehézség, hogy az intézet a jövő tanév folyamában tudomány-gyakorlati célaira felavattassék. Anyaiskolánk ezáltal a leg-hiresebb egyetemek közzé sorakozik, felülszárnyalván a bécsi egyetemet is, melynek hason intézete alapfalaiban csak most emelkedik ki a föld talajából.

Adja az ég, hogy a mi ezen új egyetemi intézetünkben füstbe fog menni, ne menjen a tudományra nézve is füstbe, hanem világmozgató felfedezésekre vezessen. A jeles szaktanár ügyes vezetése mellett egyetemünk oly taneszköz birtokában leend, mely a külföldön fölöttünk, fájdalom, sűrűen keringő balvéleményt teljesen eloszlatni, és azon meggyőződést kelteni képes leend, hogy mi e tekintetben is jobbak vagyunk hürünknel.

Általános érdekléssel bir továbbá, hogy a gymnasiumi tanárjelöltek számára a bölcsészeti kar mellett életbe léptetendő képezde és azzal kapcsolatos paedagogiai osztály a lejárt tanévben olyképen befejezett tényé vált, hogy az a jövő tanév kezdetén

tettleg megnyitható; ugyan is belső szervezete a kar alapos felterjesztése fonálán megállapítva, az arra vonatkozó szabályzat kidolgozva, szükséges helyiségről bérszerződésileg, a taneszközök beszerzéséről előlegképen, s a természettani muzeum egy részének a képezdei gyakorlatokra való átalakításáról gyors foganatosítás útján kellőleg gondoskodva lőn, miben jelesen a szünidőt készségesen feláldozott Jedlik tanár fáradozásait illeti a főérdem; mindezeknek tetőzéseül a kari tanártestületnek egyhangu javaslata folytán az ujjonnan létesített intézet körül bőven megérdemesült Dr. Nékám tanár neveztetett ki annak igazgatójával.

Szintoly általános érdekű ama egy nagyszerű jövő csiráját magában hordozó kormánybeli legujabb cselekvény, mely szerint két nagy telek az üllői uton, az egyik 1227 a másik 1386 □ öllel, amaz 72.000, emez 136,000 frt árán vétetett meg az egyetemi alap részére, hogy miután az egyetemi korodáknak az alsó dunapartra leendő elhelyezése iránt majdnem két év tizeden át folyt alkudozások meghiusultak, azokon építtessenek a klinikák, mi ha elérve leend, egyetemünk megszabaduland ama sajnos nyügtől, mely eddig leginkább gátlá a külföldi tanítézetekkel való szabad versenyzésben.

Mit még azonfelül a mult tanév hozott, legyen szabad karok szerint rövideden felhoznom; jelesen a jogi kart illetőleg, itt a sikeres tanításnak egyik főakadálya gyanánt jelenkezett a tantermek- s egyéb helyiségekben kirívó szégyenségünk. Ezen, részben segítve lőn, a mennyiben Erdey iroda tisztnek természetbeni lakása kardékáni helyiségre átalakítva, a nevezett tiszt pedig évi 300 frt lakbérrel kármentesítve lőn; továbbá a kar érdekében Dr. Jedlik tanár által közel 30 éven át az egyetemi nagyobb épületben birt szállásának tantermekre leendő átváltozta-

tása engedélyezve van, mi legközelebbi november hóban akkép fog eszközölbe vétetni, hogy még a jelen nap-tári év folyamában két nagyobb és egy kisebb tanterem fog a jogkar rendelkezésére lenni, Jedlik tanárnak illően kimért szálláspénzben adatván az öt méltán illető kárpótlás.

Az orvossebészeti kart illetőleg nem kis fontóságuak ama kormánybeli intézkedések, melyek még a vég-szervezést megelőzőleg legközelebb tétettek, s mik szerint az u. n. polgár-sebészti tanfolyam végképen beszüntetve, az alsóbb orvosi, vagy az eddig u. n. sebész-mesteri tanfolyam pedig tekintve ugy a felveendőkben ezentúl kívánt nagyobb qualificatiót, mint az általuk leteendő vizsgákat és az előadási nyelvet, mely ezentúl az 1868: 44 törvény czikk értelmében a magyar leend, helyesebben rendszabályozva lön, egyuttal, hogy a természettannak az orvosi hivatás igényei szerint behatóbb művelésére alkalom nyujtassék, annak előadásával a kar ebbeli javaslatához képest egyelőre Jendrassik tanár bizatott meg, és a szükséges külön természettani intézet kellő felszerelése közel kilátásba tétetett; miután már előbb egy más eddig hiányzott orvostani intézet t. i. a kórszövet-tani intézet engedélyezve és számára külön helyiség bérszerződésileg biztosítva lett; mint a kórszövet-tan rendkívüli tanára a bécsi egyetemnek egyik magántanára Dr. Scheuthauer Gusztáv hozatott javaslatba se napokban l. f. helyen azzá ki is neveztetett.

Azonfelül az élettani intézet nagyobbítására a lejárt tanévben 1030 ft fordítatott, az elméletorvostani tanszék részére engedett butorozatra 95 frt, a szemészet gyakorlati műtétek javára a szükségelt hullafejek megszerzése, valamint a szemészeti kóroda ágyainál füg-

gönyök beszerzése engedélyeztetett; a sebészeti kóroda számára két ápolónői- és az élet s állattani intézet számára egy közös szolgáló-állomás rendszeresített.

Legyen szabad itt még felemlítenem, hogy e tanév folyama alatt kelt ama l. f. elhatározás, melylyel, az oklevélüket itten nyert orvostudorok, sebészek, szülészek s gyógyszerészek azon addig fenállott megszégyenítő szabályzat alul felmentettek, mely szerint ezelőtt, ha Bécs városában kivánták gyakorlatukat üzni, külön vizsgálatot kellett kiállaniok; legyen végre szabad még az orvoskari tanártestületnek azon bizottmányi tevékenységét megérintenem, melyet a lejárt tanévben ugy a kórodai betegek étkezésében követendő helyesebb eljárásnak megindítása, valamint közösen a bölcsészeti karral a gyógyszerészeti tanfolyam megfelelőbb rendezése körül kifejtett.

A bölcsészeti kart illetőleg, az állattani intézet helyiségeinek átalakítására újabban 775 frt utalványoztatott, miután már előbb az állat- s összehasonlító bonczani intézet felszerelésére 2075 frt engedélyezve lett; a régiségi éremtár évi 300 frtnyi általánnyal és egyik nagybányai háztelken talált 129 darab régi éremmel gazdagodott meg; az ásványtani 400 ft általány 600 ftra felemelve lőn; a növénykertre vonatkozólag legfontosabb a vízvezetékek engedélyezése, mire közel 12000 frt folyóvá tétetett; de ezen a kertre valóságos életkérdés ama általános calamitásnál, mely városi vízvezetésünk körül általán tapasztalható, daczára ismételt kormánybeli sürgetéseknek, még nem érhetette el a valóság azon fokát, mely az ültetvények érdekében oly mulhatlannak mntatkozik; különben kedves növedék gyanánt a 400 ft árán szerzett orchydea-gyűjtemény meg, a közönség számára

szánt 12 vaspadnak történt elhelyezése felemlithető; végre a növénytani tanszék mellé tanársegélői állomás szervezése, valamint az évi 6000 frtnyi általánynak 7000 frtra leendő felemelése iránt ugy a kar mint az egyet. tanács részéről tétettek meg az ajánló javaslatok.

A mult évi sokoldalu befektetéseknek ekkinti elősorolása után kell, hogy még egyetemünknek szellemi és testületi életnyilvánulásait tüntessem fel, melyek egyfelől tanári, hivatalnoki és szolgaszemélyzetünk, másfelől a tanuló ifjuság részéről a lejárt tanévben mutatkoztak.

A hazai irodalom meggazdagításához több kevesebb tudományos munkával mindegyik karnak tanártestülete örvendetes arányban járult, az egyeseknek szellemi termelényei külön jegyzetben foglalva e zárjelentés végén névszerint felemlítvék. A tanároknak az egyetem, a tudomány s irodalom körüli érdemei hol a magas kormány, hol egyes bel- és külföldi társulatok s intézetek részéről többféle kitüntetések által elismertettek, jelesen a hittankari tanárok közül Dr. Laubheimer a jogtörténelmi államvizsgálati bizottság tagjává kineveztetett, a jogkarban Dr. Schnierer magántanár osztálytanácsossá lett; az orvosi karban Dr. Rupp tanár az országos közegészségügyi tanács másod elnökévé, Dr. Kovács József a jászkunkerület orvosegylet tiszteleti tagjává lön, a bölcsészeti karnál Dr. Nékám az államszámviteltani államvizsgái, Szepesi a gymnásium tanárvizsgáló bizottság tagjaivá lettek. Vámbery rendkívüli volt tanár dus érdemeinél fogva a kar javaslatára a rendes tanárok sorába léptetett; Jurányi rendkívüli tanár a kar és azzal egyetértőleg az egyet. tanács által rendesnek proponaltatott, Tély a hellen irodalomterjesztő társulat tiszteleti tagjává

lón. Dr. R o m e r tanár több érem- s pecsétteni társulat s intézet részéről taggá való választással tiszteltetett meg. Végre a magyar tudomány-akadémia részéről a lejárt tanévben választattak meg, és pedig rendes tagokul: Dr. T h a n és M a r g ó bölcsészeti tanárok. E napokban pedig egyik kitünő és mindjájunk osztatlan szeretetét bíró tagunkban P a u l e r tanárban az összes magyar kir. egyetem különös kitüntetésben részesített; hogy az első magyar jogászgyűlés P a u l e r t egyhangulag elnökének választá, nem csak a tudomány iránti hódolatának szóló kifejezést adott, hanem jogi karunk és a jogászvilág közt oly szerencsés frigyét hozott létre, mely nem fogja eltéveszteni üdvös kihatását ugy a gyakorlati jogéletre, mint magára a jogtudományra. Ugyanazon jogászgyűlésen Dr. H o f f m a n n P á l tanár mint az egyik szakosztálynak megválasztott elnöke, Dr. W e n c z e l, Dr. A p á t h i és Dr. S c h n i e r e r jogkari tanárok, mint előadók, bő alkalmat nyertek alapos szakismereteiket sikeresen érvényesíteni s így új fényt árasztani a jog- s államtudomány-karra.

Pénzbeli segélyezésben részesített E g a n J a k a b az angol nyelv s irodalom tanítója, S z e i f f egyetemi quaestor, és W u r m b quaesturai ellenőr, végre E r d e y egyetemi irodatiszt volt quaesturai helyettesítésért; az egyetemi pedellus K ü r t h y pedig ismételve betegségi segélypénzben részesített. D e k l e v a quaesturai díjnoknak napdíjilletménye megjavított, B e l l o v i c s egyetemi orgonásznak évi jutalomdíja 100 frtra emeltetett. K i l i á n F r i g y e s könyvkereskedőnek az „egyetemi könyvtár“, D r e h e r I g n á c z n a k „egyetemi sebész-műszer-készítő“ czime adományoztatott.

A szolga-személyzetet illetőleg, a hű, pontos s hosszúra terjedt szolgálatában fáradhatlan volt egy.

futár boldogult Megyesy Antal f. é. márczius hó 10-én meghalálozván, helyébe rectori jogaimnál fogva a hittani kar volt szolgáját Jablonszky Andrást, és ennek helyébe, a hittani kar eleve meghallgatása mellett, Kiséri Lászlót neveztem ki. A szintén mult tanévben kimult Juhász helyére a természettani intézet szolgálatára ideiglenesen napi díj mellett Diosy Istvánt fogadtam fel. A vegytani intézet nyugalmazandó szolgája Schrom helyett Mosmaier Frigyes, és Dr. Lenhossék tanár szorgalmazására kötelmeinek hanyag elmulasztása következtében általam elbocsátott Raubinek boncztani másodszolga helyébe Szücs Jánost neveztem ki s mindannyian az egyetemi tanács előtt eskü alá vétetvén s teendőik hű teljesítésére komolyan megintetvén, külön ki-nevezési okmánnyal látattak el.

Egyáltalán az egyetemi rectornak a szolgák felvétele és elbocsátása iránti jogosítványa a lejárt tanévben a magas kormány részéről ismételten elismerve s támogatva lőn, de egyszersmind felsőbb utasítás folytán szükségesnek találtam az egyes intézeteknél alkalmazott szolgákat körlevél útján komolyan arra figyelmeztetni, hogy habár csak a rectorot illeti az elbocsátás, az okvetlenül fogna beállani, ha és a mennyiben az intézeti főnök, mint közvetlen előjárójuk alapos panasszal fog a rectorhoz fordulni.

Pénzsegélyzésekben Jablonszky, Haluska, Riedl, Róth és Dobocsányi részesítettek, ez utóbbi a Baloghféle könyvtár átszállítása körül volt fáradozásaiért. Az egyetemsgazdai fizetések javítása iránt beadott általános kérelmüknek azonban egyelőre hely nem adatott.

Az egyetemnek fő és leglényegesebb alkatelemét a tanuló ifjúság képi, mely már mennyiségileg véve

is, főleg ha a létszámnak hullámozása egy évtizeden át vétetik figyelembe, képes némileg az egyetem életmozgalmaikat visszatükröztetni. A múlt téli, mint az egyetemi látogatottságot leginkább feltüntető szakban volt beírva: 70 hittankari, 1195 jog, 485 orvos, és a gyógyszerészekkel együtt 234 bölcsészeti hallgató, vagyis az egyetemi polgárok létszáma 1984-re ment, úgy hogy az utolsó évtizedben átlag minden évben több mint 9%-nyi növekedés mutatkozik; ha pedig még a sebésztanfolyam növendékeit, meg a szülésznők is számba vétetnek, akkor egyetemünk összes tanulói száma 2188-ra rugott, mi, minthogy a sebészek száma ujabban inkább örvendetes csökkenést, mint gyarapodást mutat, évi átlagos 6%-nyi szaporodást eredményez; volt t. i. a téli félévekben, a rendes és revdkivüli hallgatókat egybevéve:

E g y e t e m i p o l g á r A z e g y e t e m h e z
c s a t o l t

évszám	hittan- h a	jog- l l g	orvos- a t	bölcsész- ó	együtt	sebész	szülész- nő	összesen
186 ⁰ / ₁	66	657	223	92	1038	195	80	1313
186 ¹ / ₂	72	824	263	126	1283	168	55	1506
186 ² / ₃	72	870	323	127	1392	177	75	1644
186 ³ / ₄	76	982	371	135	1564	193	74	1831
186 ⁴ / ₅	75	1009	397	154	1635	195	71	1901
186 ⁵ / ₆	79	1044	424	179	1726	191	79	1996
186 ⁶ / ₇	72	1121	468	193	1854	184	78	2116
186 ⁷ / ₈	75	1119	479	212	1885	184	76	2145
186 ⁸ / ₉	75	1199	477	222	1973	172	85	2230
186 ⁹ / ₁₀	70	1195	485	234	1984	116	88	2188

Mig tehát a hittanhallgatók száma e karnak a központi papnőveldehez való viszonyánál fogva stationarius, a jogtanulóké átlag évi 8_s%-nyi, az or-

vosoké 11., a bölcsészethallgatóké végre 15.5 %-nyi szaporodást tanusít, az utóbbiak számába a gyógyszerésztanulóké is befoglaltatik ugyan, de miután ezeknek száma az egész évtizeden át keveset változik, a számnövekvés leginkább a szorosán vett bölcsészethallgatók javára esik, mi annál örvedetesebb tünemény, mint-hogy egyetemünknek a külföldiek mögé maradása eddig leginkább philosophiai hallgatóink a többi karbeliekhez való aránytalanságában rejlett; különben a fennebbi számok korántsem adják a bölcsészeti tantárgyakat valóságosan hallgatók sommáját, miután legnagyobbrészt még a beigtatott hit-, jog- s orvostanulók is hallgatják a philos. kar előadásait, így például csak az utolsó öt év téli szakában járt ezen előadásokra, és pedig:

	186 ⁵ / ₆	186 ⁶ / ₇	186 ⁷ / ₈	186 ⁸ / ₉	186 ⁹ / ₁₀
Hittankari hallgató	20	47	17	30	15
jog- „ „	591	584	548	600	626
orvos „ „	155	145	172	186	165
együtt	766	776	737	816	806

ugy hogy ezek betudásával a bölcsészetkar, tekintve hallgatói számát, majdnem a legerősebb.

Miután a különbség, mely egyetemünk hallgatói közt származásuk szerint fenforog, azon oknál fogva nem bir nagy jelentőséggel, minthogy a közoktatási nyelv szempontjából az évi jutalék leginkább csak a magyar szent korona területéről kerülhet ki, itt egyedül a vallás különbséget fogom szemügyre venni, nem mintha ez magában véve nagy nyomatékkal birna, hanem csak annak, megítéléseül, hogy az egyes vallásfelekezetűek mily arányban részesíttetik saját hitsorsosaikat a magasabb egye-

temi oktatásban; volt az utolsó 5 éven át, mindég a téli félévet tartva szem előtt:

	186 ⁵ / ₆	186 ⁶ / ₇	186 ⁷ / ₈	186 ⁸ / ₉	186 ⁹ / ₁₀	a ma-	
	általán %/kb.	által. %/kb.	által. %/kb.	által. %/kb.	által. %/kb.	által. %/kb.	gyaror-
							szági
							népesség
							közt
							egyáltaláb.
Római kath.	1075 53.9	1107 52.3	1146 53.5	1206 54.1	1229 56.1	52.3	
görög kath.	68 3.4	52 2.5	46 2.1	42 1.9	40 1.8	8.5	
görög keleti	83 4.2	92 4.4	85 4.0	84 3.7	91 4.1	11.3	
ágostai hitv.	219 10.9	217 10.3	201 9.3	214 9.6	171 7.9	8.1	
helvét hitv.	227 11.4	249 11.8	259 12.0	260 11.7	266 12.0	15.8	
unitárius	9 0.5	11 0.5	6 0.3	4 0.2	2 0.1	—	
Mózsés vall.	315 15.7	388 18.2	402 18.8	420 18.0	389 18.0	4.0	
együtt	1996	2116	2145	2230	2188		

a római katolikusok ennél fogva magasabb és pedig évről évre növekedő arányban vannak képviselve egyetemi polgáraink közt, mint a magyarországi lakosság közt egyáltalán; t. i. 52.3 %-nyi általános osztalék irányában egyetemünk összes növendékei közt 56 % rom. kath.; ellenben ugy a görög kath. mint a görög keleti egyház jóval zsengebb és évről évre csökkenő arányban van részesítve az egyetemi, mint az általános lakók közt, t. i. szemben 8.5 illetőleg 11.3 %-nyi jutalékkal az általános népesség közt, a lejárt évben csak 1.1 illetőleg 4.1 % jut azoknak egyetemünk confessionalis lajstromában; az ágostai és helvét hitvallásuak percentuatiója inkább egyensúlyban van az általános arányviszonnyal, csak hogy az előbbieké egyetemünkön évről-évre inkább apad, míg az utóbbiaké folyton emelkedik; midőn a mózes-vallásuaknak egyetemi részülés-aránya feltűnően túlhaladja az általános arányosztalékokot, mert a magyar lakók közt általán csak 4 %, az egyetemiek közt 18 % e vallást követőkre jő, világos jeleül annak, hogy izraelita hazánkfiái aránylag jóval nagyobb mérvben törekszenek magasabb tudományos készülségre, mint a többi hitfeletkezetbeliek bármelyike.

A tandij alúl a lejárt 18⁶⁹/₇₀-ki tanév mindkét felében felmentve volt és pedig:

	A téli félévben				A nyári félévben			
	az egész tandij alúl	a fél	összesen általán	%	az egész tandij alúl	a fél	összesen általán	%
joghallgató	86	83	169	14. ₁	89	55	144	13. ₅
orvos tanhallg.	26	11	37	8. ₀	20	22	42	10.
bölcsészethallg.	20	1	21	9. ₀	27	3	30	15. ₆
együtt:			227	11. ₀ %			216	12. ₂

Ösztöndijas volt a mult tanév végén:

A joghallgatók közt	101	aránylag	9 %
az orvostanulók „	48	„	10 %
a bölcsészethallg. „	23	„	10 %

Az ösztöndijak iránt felette kedves jelenség, hogy az oktatásügyi miniszternek minden törekvése az ösztöndijállomások lehető gyarapítására és igazságos adományzásuk megfelelőbb elrendezésére irányúl, hogy így minnél több arra különösen érdemesült egyetemi polgár valamely ösztöndij élvezetéhez jusson. E célra a kitünő előmenetelű ösztöndijasok a kar javaslatára rendszeren mint pályavégzettek is még egy szigorlati éven át előbbi illetményük élvezetében meghagyatnak, és ezen kedvezményben a mult tanév alatt részesítettek Major Gyula, Némethy Lajos, Pankovich Andor, Kovács Gyula, Kopcsányi Károly, Rössler Ferencz és Kiss János végzett jogászok: Kovács Antal, Dózsa Pál, Marschall Gyula, Sziszkay Sándor és Nádaskay Béla pályavégzett orvostanhallgatók, végre Dénes Ferencz tanárjelölt.

Ugyanis a mult tanévben a két jogtudorozási ösztöndij Wolf Mór és Szombathy Ferencz végzett jogászok-

nak, négy orvostudori Csiki Gergely, Meskó Antal, Serly Sándor és Valovics Gyula végzett orvostanulónak, továbbá a műtősebésznövendéki ösztöndíj Erreth Lajos, Haas Tivadar, Széles Antal és Tóth Imre, az erdélyi műtői Nagy Abbert és a vegyész-növendéki Neupauer János és Fabiny Rezső tudoroknak jutott. A philologiai ösztöndíj Vajdaffy Richard és Jánosik Boldizsár, a két egyéb bölcsész-kari ösztöndíj Rybár István és Hlatky Miklós ugyan e kar hallgatóinak adományoztatott; végül boncz-tani demonstratorokká lettek Örfly Vilmos, Marossy Kálmán, Terray Lajos és Róth János orvsnövendékek. Emlitendő még, hogy a tanárjelölteknek földtani vizsgálatok s felvételekbeni részvételése nem csak elvileg megállapítva, hanem tavalý tényleg foganatosítva is lett, Rybár István a Balaton és Sajó helyi Frigyes Fehérvár vidékére nyervén kormánybeli kiküldetést.

Legszébb vívmány azonban e téren, hogy sikerült a magas kormánynak a három világi kar hallgatói számára tíz-tíz 300 frtos államösztöndíjt országgyűlésileg megszavaztatni. Hogy pedig ezen tekintélyes öszletű díjak minden pártfogolás kizártával azoknak jussanak, kik arra legérdemesebbek és hogy különösen a megdíjazandókban azon nemes öntudat ébresztessék, miszerint a kivivott ösztöndíjt nem valami pártfogói kegyelemnek, hanem tisztán saját igyekvésüknek köszönhetik, azoknak elnyerése egy írás- és szóbeli szigorú vizsgálat alapján megnyitott pályaversenytől tétetett függővé, és nem kis megnyugvásunkra szolgált, hogy mind a jogi, mind az orvosi karnál e célra tartott esődvizsgálat oly kecsesgető eredménnyel folyt le, hogy az illető tanártestületek nem csekély zavarba ejtettek, kit kelljen, tekintve az ösztön-

díjjálmások megszorított számát, elejteni s az ajánló javaslatból kirekeszteni; lettek pedig mint többi vetélytársaik feletti győztesek a két kar részéről ajánlva és a kivivott ösztöndíjjal kormányilag felruházva a jogászok közt betűsor szerint: Bubla Ferencz, Dell-Adami Rezső, Dózsa Sámuel, Jánosik Sándor, Katona Mór, Messinger Lipót, Preyer Hugó, Ritzinger Károly, Shreiber Róbert és Unghvári Albert; az orvoskari hallgatók közt: Andrescsik Endre, Bruder József, Gelei Árpád, Hene József, Högyes Endre, Laufenaer Károly, Marossy Antal, Mezey Ödön, Szlovák Pál és Zelizi Dániel. A bölcsészeti karnál a vizsgálat módoszatai iránt felmerült némely kételyek miatt ez ügy még függőben lévén az adományozás sem történhetett meg a lejárt tanévben.

A tanuló ifjuság tudományos törekvéseinek egyik jelzője, t. i. az egyet. könyvtárnak mind sürűebb látogatása már fennebb említve lett, egy másik jelzője pedig, mely a pályakérdések megfejtése körüli munkálkodásban nyilatkozik, már az egyetem ujjaalakítása mult évi emlékünnepeén érintve lett, itt csak azon statistikai adatokból fakadó sajtószzerű tapasztalást kell constatalnom, hogy a pályászati eredmények azon arányban látszanak silányulni, a mely arányban a kitűzetni szokott pályakérdések számviszonya növekszik, így mig a jutaloldijak és azzal a kitűzött jutalomtételek száma még csekélyebb vala, aránylag jóval több pályairat érkezett be, főleg miután, lehet elnézőbb bírálat folytán, a megjutalmaztatásnak mérve mintegy megfordított arányban kezdett növekedni; így például 186 $\frac{1}{2}$ -ben, midőn ezen pályázati ügy legelőször megindult, 16 darab arany jutaloldijra és csak két kitűzött kér-

désre 19 jobbra talpraesett pályairat érkezett be, de közülök csak 3 tüntetett ki pályadíjjal és 3 dicséretes megemlítéssel, összesen tehát csak 6. pályairat 19 között megjutalmaztatva lett, míg az utolsó öt évben, jelesen:

Pályakérdésre

186 ⁵ / ₆ -ban	12	érkezett be	18	pályamunka s	16	megju-
186 ⁶ / ₇ -ben	15	„	23	„	15	talmaz-
186 ⁷ / ₈ -ban	15	„	20	„	18	tatott
189 ⁸ / ₉ -ben	15	„	30	„	17	„
186 ⁹ / ₁₀ -ben	15	„	23	„	14	„

nagyobb takarékoság és szigor ezen buzdító intézménynek üdvös voltát megint rehabilitálhatná. Talán ezen tapasztalás birta Rupp tanárt, hogy 1867-ben tett hasonirányú alapítványát a lejárt tanévben általános jutalmaztatásra átváltoztatta.

A vizsgálatok, jelesen a tudori felavatások s egyéb az egyetem által kiszolgáltató szokott képeségi okmányok statistikája is némileg a tudományos törekvések fokmerőjeül szolgálhatván, e tekintetben azt találjuk, hogy az államvizsgálatokat kiállotta és pedig:

	186 ⁵ / ₆	186 ⁶ / ₇	186 ⁷ / ₈	186 ⁸ / ₉	186 ⁹ / ₁₀
A jogtörténelmit	268	263	227	286	308
a bíróságait	177	186	215	239	186
az államtudom.	96	140	113	132	99
összesen:	541	589	555	657	593

a jogtörténelmi vizsgánál tehát ez 5 éven át több mint 11%-nyi gyarapodás észlelhető.

A tudori fok osztogatására nézve az utolsó évtized következő számviszonyokat tüntet fel; lett t. i.:

	Hittudor,	jogtudor,	orvos- tudor,	szebész- tudor,	gyógy- szerész,	bölcsé- szettud.	össze- sen
186 $\frac{0}{1}$ -ben	1	38	33	10	—	1	83
186 $\frac{1}{2}$ „	1	13	28	10	2	1	55
186 $\frac{2}{3}$ „	2	16	34	12	—	2	66
186 $\frac{3}{4}$ „	—	16	36	7	—	3	82
186 $\frac{4}{5}$ „	2	20	26	11	—	—	59
186 $\frac{5}{6}$ „	1	25	24	16	—	1	67
186 $\frac{6}{7}$ „	4	44	32	19	—	5	104
186 $\frac{7}{8}$ „	—	37	40	8	3	4	92
186 $\frac{8}{9}$ „	1	34	51	29	1	2	118
186 $\frac{9}{70}$ „	4	33	42	26	3	2	110

Mihez még következő mesteri s szak képességi oklevelek kiszolgáltatása járul:

	Mesteri oklevelet nyert					Lett továbbá	
	sebészet- ből,	szülé- szetből,	szemé- szetb,	fogá- szatb,	gyógyszeré- szetből	polgári sebész	szülésnö
186 $\frac{0}{1}$	6	5	1	—	30	34	140
186 $\frac{1}{2}$	6	12	2	1	36	34	120
186 $\frac{2}{3}$	11	14	3	1	40	18	117
186 $\frac{3}{4}$	7	11	1	1	32	17	150
186 $\frac{4}{5}$	11	9	—	—	33	17	135
186 $\frac{5}{6}$	19	17	5	1	41	34	150
186 $\frac{6}{7}$	14	13	7	2	43	30	150
186 $\frac{7}{8}$	14	7	2	1	34	33	170
186 $\frac{8}{9}$	7	24	5	—	36	19	172
186 $\frac{9}{70}$	12	13	4	1	37	12	176

Az egyetemi polgárok társadalmi életéből a lejárt tanévből különösen kiemelendő azon serény és komoly közreműködés, melylyel hatóságilag felszólítva az országos népösszeírásnak fővárosunk területén való eszközlésében részt vettek; szakértő, buzgó hoz-

zárulásukkal nem kis mérvben segítvén elő ezen országos érdekű közügynek gyors és sikeres lefolyását.

Különben egyetemi polgáraink testületi szelleme leghivebben az egyetemi egyletek mozgalmában tükröződik vissza, ezekre nézve is a lejárt tanév mint előkészülési stadium nevezetes. Jelesen a fenállása 33-ik évfolyamát átélte magyar egyházirodalmi iskola, melynek tevékenységét a két év előtt lelépett egyet. rector Roder ő nagysága történetileg oly szépen részletezte, a múlt tanévben is folytatta üdvös munkálkodását, a két utóbbi évben általa kiadott munkák ezen jelentés végén foglalt jegyzetben tüzetesen elősorolják.

A joghallgatókat segélyező egylet, melyhez kedves emlékek közelebb csatolnak, a tavalyi fenállásának 9-ik évében is szegény társai segélyezésében hason buzgalommal járt el, mint eddig mindenkor; jelesen lelkes volt választmánya a reábizott pénzek lelkesmeretes és eszélyes felhasználásában, új pénzforrások előteremtésében, és az egyleti ügyek erélyes vezetésében époly dicséretes ügybuzgalmat fejtett ki, mint ezt e jótékony egyesület választmányaitól megszoktuk. A törzsvagyon, mely az 186⁹-ki évben 18594 frtot tett, a lejárt tanévben 19176 frtra felszaporodott, daczára annak, hogy segélyzési czélokra nem kevesebb mint 2221 frt fordítatott; könyvtára 1239 kötetet tartalmaz. De a mily dicséretes a választmánynak buzgólkodása, oly leverő a jogásztagek részvétlensége, mit szomoruan azon tény tanusít, hogy csak 167 tag fizette be egészen amúgyis felette szerény 2 frtnyi évi tagságdíját, míg másrészt 276 tag illetménye felével hátralékban maradt.

Nem dicsekvési vágyból, hanem a történeti hűség érdekében kell emlitenem, hogy egyetemünk átalakítása

m. é. emlékének megünneplésére egy eszmét bátorkodtam megpendíteni, mely a segélyzésnek egy új ágát törekszik életbe léptetni; t. i. alapítványt tettem 525 frttal, mely az egyesület által olyformán kezelendő, hogy annak évi kamatja becsesebb jog- és államtud. munkák megszerzésére fordítassék, melyek az egyesület által szegényebb sorsu és arra különösen érdemesült jogtanulóknak ajándékként adandók. Sikerült továbbá Kilians Frigyes egyetemi könyvtárát ez eszmének felkarolására lelkesítenem, ki ugyan e célra egyelőre ajándékként 100 forintára való jogi munkákat, s ezenkívül minden tőle hasonló célra veendő könyveknél 10 %-nyi elengedést készségesen felajánlott, miért ez alkalommal is a humanitás nevében neki köszönetet mondok. Adja az ég, hogy a segélyzésnek ez újabb módozata, mely méltán szellemi istápolásnak mondható, egyetemünkön époly gyorsan és biztosan felvirágozzék, mint sikerült az anyagi nyomor enyhítésére irányzott segélyzést meggyökereztetni.

Az orvostanhallgatókat segélyző egyesület különösen emlékezetes egy évet élt át 18⁸⁹/₇₀-ben; ugyanis alaptőkéje 9612 frttól s 200 darab aranytól 12.000 frtra emelkedett, jölehet 431 frt fordított segélyzésre és 495 frt szigorlati kölcsönökre; a könyvtár 211 könyvvel és 33 füzetrel gyarapodott, végre a mi ezen egyesületnek jövőjét egészen más alapra fogja fektetni, közte és az előbb különállott önképző kör közt szerencsés fusio történt, tehát ezenkívül közös erővel fognak kitüzött céljuk felé törni és remélhető, hogy a hátralékosoknak, fájdalom, itt is elég hosszú sora mind rövidebbé fog válni. A sebészettanulók külön segélyegylete mintegy 2200 frtnyi tőke felett rendelkezik, melynek évi kamatja a szegény sorsú tanuló társak közt kiosztatik.

A gyógyszerész segélyegylet is teljes megnyugvással pillanthat vissza a lejárt tanévre, mely alatt sikerült neki 2962 frtnyi törzsvagyonát 5662 frtra vinni, holott szegényebb társai gyámolására 411 frtot, könyvtára gyarapítására pedig 104 frtot fordított.

Végre említendő még, hogy a 60 tagból álló és 304 darab könyv felett rendelkező bölcsészeti-kari önképző körnek a lejárt tanévben a szükséges helyiség kibérlésére a magas kormány részéről évi 156 frtnyi szállásbér engedélyezve lön.

Ha ezek után, még mint közérdekeltségü és az egész egyetemet illető tényeket megemlítem, hogy az összes alapítványokhoz tartozó értékpapírok a lejárt tanévben lekötvé illetőleg unificálva lettek, és így nagyobb biztonság mellett a skontronak megkönnyebbitése eszközölve lön; hogy az alapítványok sora Dr. Arányi tanáréval örvendetes mérvben nagyobbodott; hogy a kisebb egyetemi költségek fedezésére szánt pénzüsszeg, mely 1865-ben 4800 frtból állott s majd 1866-ban 7200, utóbb 1868-ban 10.000 frtra emeltetett, 1870-ik évi január elsejétől 12.000 frtra felebb rugtatott; hogy egyetemünknek csereviszonya az atheni egyetemmel Dr. Télfy szives közbenjárása folytán újra megindult; hogy végre legujabban az egyetemi tanárok nyugdíjaztatása iránt egy felette kedvező ideiglenes szabályrendelet l. f. helyen kegyelmesen megállapítva lön, s mely szerint 10 évi szolgálat után a fizetésnek $\frac{2}{6}$ -da, 15 év után $\frac{3}{6}$ -a, 20 év után $\frac{4}{6}$, 25 év után $\frac{5}{6}$ rész, végre 30 év után az egész fizetés járand nyugdíjul —, jóformán mindent kimerítettem, mi a lejárt tanév fontosabb mozzanataként szerepel.

Az eddig elősoroltakból önkényt következtethető, hogy a sok történthez képest úgy a rectori, mint az egyetemtanácsbeli teendők köre is nem csekély mérvben megnagyoskodott; és erre csakugyan már az elintézendő volt ügydarabok nagy száma, jelesen azoknak az utolsó évtizeden át észlelhető tetemes gyarapodása mutat, ugyanis a rector és az egyetemi tanács ügykörébe vágó ügydarabok száma volt:

186 $\frac{1}{1}$ -ben	904	186 $\frac{5}{6}$ -ban	1301
186 $\frac{1}{2}$ „	1260	186 $\frac{6}{7}$ „	1217
186 $\frac{2}{3}$ „	1122	186 $\frac{7}{8}$ „	1349
186 $\frac{3}{4}$ „	1152	186 $\frac{8}{9}$ „	1423
186 $\frac{1}{5}$ „	1263	186 $\frac{9}{10}$ „	1585

Hogy mindamellett sikerült ezen ügyhalmazatot könnyen és gyorsan elintéznem, ezt leginkább a tek. egyetemi tanács szives hozzájárulásának köszönhetem, igen is ama sok jó akaratsnak, melylyel önök, a tek. tanácsnak volt igen tisztelt tagjai és az egyetem kormányzásában volt serény munkatársaim, tanácsadólag támogatni, a terheket megosztani, a mulasztásokat pótolni és a foganatosítás sikerét telhetőleg biztosítani sziveskedtek.

Ha mindazonáltal korántsem sikerült a közvélekedésnek megfelelnem, ha távol sem sikerült azon szép reményeket valósítanom, melyeket Wenzel ő nagysága tavalyi üdvözlő beszédében rectoriágom iránt kelteni szives volt, legalább azon öntudatban talállok némi vigaszt, hogy mindég a legjobbat akartam; további kedves vigaszom pedig, hogy a sok méltatlan megtámadás közt, mely egyetemünk és annak tanácsa ellen a múlt tanévben sűrűbben, mint valaha intéztetett, soha egy pillanatig sem zavar-

tatott meg köztünk a testvéries egyetértés és a legbensőbb collegialis érzület. Fogadják igen tisztelt pályatársaim ezen meg az „ardor civium“ által sem meg nem ingattatott higgadtságuk s hozzám a vihar zajlásai közt is volt ragazkodásukért legforróbb köszönetemet; emléke azon sok szivességnek, melyet belfelől tapasztaltam, mindenkor volt és lesz kedves mérséklője azon sok keserűségnek, mit külfelől kellett tapasztalnom.

És most visszabocsátom a rectori méltóságot azoknak kezei közzé, kiktől azt megtisztelő bizalom utján tavaly átvettem, hogy jogfolytonosság alapján Nagyságodra mint jövő évi rectorra átszálljon, kit szintén a közbizodalom jelölt ki utódomnak. Megkönnyebült lélekkel adom át a reám bizott drága letéteményt, teljes megnyugvással fűzzük ma Nagyságod nyakába a rectori lánczot a kormányzói méltóság e diszjelét, a terhes tisztsége csillogó jelvényét, megnyugvással, mert terhekhez szokott vállakat s oly férfit fog az diszíteni, kit egyetemünk kormányzására ugy tekintve képességét, mint erélyét teljesen hívottnak tartunk.

Adja a mindenható, hogy a sok szellemi beruházás, mely a lejárt évben történt, Nagyságod kormánya alatt épp gyümölcsöt hozzon lehető dús mérvben, és hogy a jövő év, melylyel Nagyságod rectorisége alatt egy új évtized veszi kezdetét, egyéb tekintetben is egy új, a letűntnél fényesebb s anyaintézetünkre mindenkép dicsőbb korszaknak legyen nyitánya! Mondtam.

JEGYZET

AZ EGYETEMI

TANÁROK IRODALMI TEVÉKENYSÉGE

AZ 1869-70-ki TANÉV FOLYAMÁBAN

AZ EGYES KAROK SORRENDE

SZERINT.

a) A hittani karnál.

- Ruzsicska János: többrendű cikk az egyetemes magyar Encyclopaediában.
- Laubhaimer Ferencz: az egyetemes magyar Encyclopaedia ez évi kötetét szerkesztette.
- Dulánszky Nándor: több cikk ugyanazon Encyclopaediában.
- Hatala Péter: szerkesztette a „Szabad Egyház“ című napilapot.
- Bitá Dezső: többrendű dolgozat a „Religio“ kath. folyóiratban, a „Magyar Állam“ polit. napilapban, meg a magy. Encyclopaediában.
- Klinger István: a „Magyar Államban“ több féle cikkek.
- b. Hornig Károly: a „Religióknak“ egész éven át rendes munkatársa volt.

b) A jog- és államtudományi karnál.

- Wenzel Gusztáv: egyetemes európai jogtörténet második kiadás.
- „Marino Sancto“ velencei XVI. századbéli történetíró világkronikájában Magyarországot illető tudósításai I. kötet. (Akad. tört. tárának XIV kötete).

- Wenzel Gusztáv: Verancsics Antal munkái IX. kötet.
 „ Árpád kori uj okmánytár VIII. kötet.
- Karvasy Ágoston: a közrendészeti tudomány- és a kulturpolitika 1870. 3-dik kiadás.
 „ a váltójogtan 1870. 4-dik átdolg. kiadás.
 „ a váltójogi eljárás 1870. 3-dik kiadás.
 „ az ausztriai általános polgári törvénykönyv, rendszeresen előadva 1870. 348 l.
- Pauler Tivadár: Büntetőjogtan 2-dik kiadás (II. kötet); több köz- és büntetőjogi czikk a magyar egyet. Encyclopaediában.
- Konek Sándor: rectori székfoglaló beszéde; és a „a szellemi műveltség ethikai jelentőségéről“ külön tekintettel a fenforgó statistikai szempontokra (rectoralis beszéd).
- Kautz Gyula: nemzetgazdaság és pénzügytan rendszere 2-dik telj. átdolgozott kiadás.
 „ Fáy alapítványból megjutalmaztatott nagyobb pályamű „a társulási intézmények a nemzetgazdaságban.“; több nagyobb országgyűlési jelentés pénzügyi és közigazdasági kérdésekben.
- Hoffmann Pál: a magyar általános magánjogi törvénykönyv I. része (mely bevezetéshez közel van); továbbá többrendű czikk szak- és egyéb folyóiratokban.
- Apáthi István: váltójogtan 1870; sajtó alatt „a magyar váltójog kézikönyve“ czimű munka; még többrendű értekezés egyes szaklapokban.
- Herczegh Mihály: „a magyar polgári törvénykezés“ czimű munka és „a köztörvényi elbirtokolás“ czimű értekezés legközelebb kerül ki a sajtó alul; azonfelül többféle czikk időszaki folyó iratokban.

c) Az orvos-sebészeti karnál.

- Rupp János: beszéd a m. orvosi könyvkiadó társulat 1870. évi márczius 31-ki nagygyűlésén. Orvosi hetilap 1870. 14. szám.
- Lenhossék József: az emberi gerincz agy és Varolhid szervezetének göröcsői tájviszonya. A magyar tud. akad. évkönyveiben 5 kőmetz. táblával.

- Ugyanattól: a férfi medence visszeres torlata. Ugyanott 4 táblával.
- Jendrassik Jenő: törvényszéki orvostani felülvélemény. Orvosi hetilap, közegészségügyi s törvénysz. orvostan című mellékletében (1869) 6. szám.
- Korányi Frigyes: a pokolvar. Orvosi hetilap (1870. július — szeptember számaiban).
- „ Ugyanaz németül Pitha és Billroth „Handbuch der allgemeinen und speciellen Chirurgie“ I. kötetében (II. oszt. I. füzet 149—183).
- „ Rotz- und Wurmkrankheiten (Ugyanott 184—203 l.).
- Balogh Kálmán: az orvosi jogtudomány elvei és gyakorlata, Taylor Alfred Swaine munkája után angoltól fordítva, kiadja az orv. könyvk. társulat I. köt. VIII. 557 l. és II. köt. VI. 509 l. a III. kötet sajtó alatt van (mintegy 36 iv).
- „ A talaj és az éghajlat befolyása az ember művelődésére. Természettud. közlöny 10. 11. és 14. füz.
- „ Könyvismertetések, lapszemelvények és tárczacikkek az orvosi hetilapban, melynek főmunkatársa.
- „ az egyetemre vonatkozó cikkek az „Ellenőr“ politikai napilapban.
- Kovács József: sérülési kar-ütértágulat. Orvosi hetilap 1869 év f. 37. és 38. szám.
- „ belső szemzug, képlés hámrák kiirtása; ugyanott 48. sz.
- „ hólyaghüvely sipoly képlése stb. ugyanott 1870. év f. 1. sz.
- Póór Imre: Az izzag (ekzeme) fogalma. Gyógyászat 1870. év f. 1. 22. 23. 24. 27—29 sz.
- „ a „Gyógyászat“ orvosi folyóiratot szerkeszti.
- Batizfalvi Sámuel: magángyógyintézetének XI-ik évi működéséről szóló kimutatás.
- Navrátil Imre: kimutatás a sz. Rokushoz címzett kórház gégebeteg osztályáról 1868. május 12-étől 1869. december végeig athen. nyomd. 31. lap.
- Bolyó Károly: mi módon lehetséges az elmebetegségek ki-fejlődését némileg gátolni. Gyógy. 1870.
- Fleischer József: szülészet a bábák számára 1870. II. kiad.

Böke Gyula: Fülgyógyászati közlemények. Orvosi hetilap
1869. év f. 50—52. és 1870. év f. 6. sz.

Lumniczer Sándor: jelentés a pestvárosi sz. Rókus-kórház
11. lebézeti oszt. 1868. évi működéséről.

„ A varjorr nyugtvány alatti felkarficzom beigazításának
Schintzinger féle modoráról stb. orv. hetil. 1870. 14. és
15. szám.

Fodor József: viszony a pestvárosi bonczterem adatai
nyomán. (Gyógyászat 1870. 5. sz.)

„ Az árnyékszék-rendszerekről tekintettel a hazai és főleg
a pesti viszonyokra 1869. (118. l.)

„ Méregzés világitó lég által (orv. hetil. mellékl. 1870. 1.
2. 4. sz.).

Bernolák József: a magyar egyetem szemészeti kórodá-
jának betegforgalma 186 $\frac{1}{2}$ -ki tanévben (Gyógyász. 1870.
4—8. sz.).

Hermann Adolf: az Addison-féle kór és mellékvések bántal-
mai (orv. hetil. 1869. 12. 15. 17. 18. 26. 40. 41. 45—49.
52. és 1870. 16. és 17. sz.).

d) A bölcsészeti karnál.

Margó Tivadar: néhány gabnapusztító rovarról (Rhizotro-
gus solstitialis. Arisoplia agricola, Cephus pygmaeus)
Gazdasági Lapok 1870. 33 sz.

„ Általános állattan második rész (sajtó alatt van).

„ néhány birálat természettudom. pályamunkákról, a ter-
mészet. tudom. társulat megbizásából.

Rómer Flórián: képes kálaúz a magyar nemz. muzeum
érem- s régiségtárában magyar és német nyelven.

„ „Halotti halmok Magyarországon“ és „Rövid pillantás
Fiume város régiségeire“ (a magyar orvosok és termé-
szetvizsg. munkálataiban).

„ Szerkeszti az „archaeologiai közleményeket“ és „Értesí-
tőt“ még a „magyarországi régészeti emlékeket,“ és azok-
ban több archaeologiai és érmészeti értekezés az ő tollá-
ból van.

Télfy Iván: a jelenkori görög irodalomról (nyelvt. közl.
VII. köt.).

- Télfy Iván: a görög tanulmányok Franciaországban (akad. Értés. 1869).
- „ réponse á l'article 50. (Revue crit. d'hist. et de literat. Paris 1869, 25. sz.)
- „ *Τό βαδιλικόν στέμμα τῆς ὀυγγασίας.* A *Κλειώ*-ban 1869. 441. sz.
- Riedl Szende: német nyelv és irodalom kézikönyve 1870. második kiadás.
- „ szerkeszti az „Ungarische Revue“ czimü évkönyvet, meg a „Vlastence“ czimü politikai tót lapot.
- Szepesi Imre: Áhitat gyakorlatai, 4-dik kiadás régibb és újabb egyház énekek második kiadás.
- „ Latin mondattan 7-dik kiadás.
- „ a göröghangzók egykori kiejtése; a görög kettős-hangzók akad. értekezések (akad. értesit. IV. év f. 4. és 10. sz.)
- „ „Virtutibus et piis meritis Musa Fidelis“ Bécs 1870.
- „ Carmen ad regulares ord. schol. piar. in Capitulo prov. Pestini congregatos 1870.
- „ Epiricium de prospero consultationum successu. 1870.
- „ Scazon ad no. esel. Maur. Schirhuber stb. 1870.
- „ Mondatkötés (a latin mondattan 2-dik része sajtó alatt van).
- Greguss Ágost: Emlékezés Greguss Gyuláról 1870. 30. l.
- „ Az aesthetika (bevezetés, melyel egyet. előadásait megnyitotta) 21. l.
- „ szerkeszti a Kisfaludy társaság évlapjait (IV. és V. köt.)
- „ a magyar Schakespeare (X. XV. XVI. és XVII. köt.) stb.
- Vámbery Ármín: magyar és töröktatár szöveggyezések (Sámueldij-nyertes).
- „ a keleti nyelvészetre vonatkozó dolgozatok „Zeitschrift d. Morgenländisch. Gesellsch. féle folyóiratban.
- „ többféle föld- s népisme, meg polit. czikkek az Unsere Zeit-Globus, Westermannische Monatshefte, és Welthandel féle folyóiratokban,
- „ bírálatok az Athenaeum és the academy-féle angol folyóiratokban.

e) A növendék — papság **magyar egyházi** — **rodalmi** iskolája részéről:

- Kereszténység és Egyház az alapítás korában Döllinger Ignác után 1869. 32-dik év f.
- Szent-írás és természet Reusch Henrik után fordítva 1870. 33-dik év f.